

SPRE ADÎNCIREA COLABORĂRII DINTRE AUTORI ȘI TEATRE

În numărul 10 al revistei noastre, un regizor de incontestabile merite, cîștigate în slujirea dramaturgiei noastre originale (Horea Popescu), declara ocupîndu-se de problema ridicării nivelului calității artistice a spectacolelor :

„...de calitatea artistică a spectacolului, de creșterea forței de transmitere artistică-scenică a unui mesaj, noi regizorii socotim în primul rînd responsabil pe autorul piesei... E o cucerire definitivă a artei teatrale realist-socialiste: la baza spectacolului trebuie să stea textul cu valorile lui“.

Această declarație — ca și altele asemănătoare venite și din partea altor slujitori ai scenei — este desigur de natură să prilejuiască satisfacție autorilor dramatici. Dar, să recunoaștem — mai multă satisfacție celor clasici decît contemporanilor în viață! Teoretic, sîntem de acord că modul de exprimare a imaginii scenice e în funcție directă de textul dramatic care îi stă la bază; de asemenea, toată lumea e de acord că dramaturgia originală actuală e singură în măsură să marcheze particularitatea și trăinicia teatrului nostru, această dramaturgie dînd, prin funcție și prin izvoarele ei, expresie națională conținutului socialist pe care-l promovează și punînd premisele eficienței scenice educative a mesajului ce transmite. Dar declarații de felul celei amintite, dacă fixează cu justețe rolul dramaturgiei ca element de bază al spectacolului, se întorc adeseori practic împotriva dramaturgilor, cărora parcă li se reproșează exclusiv caracterul uneori mediocru, lipsit de har, inițiativă și eficiență, al multor reprezentații de teatru la care asistă publicul nostru în ultima vreme. De data aceasta, justețea declarațiilor e îndoielnică, deoarece acele producții le *semnează*, și de ele *răspund* deci, și slujitorii scenei — regizorii, actorii, scenograful — și conducerile teatrelor (cu factorii chemați a le sprijini: secretariatele literare, consiliile artistice...). Căci, dacă în adevăr dramaturgul e responsabil de valoarea artistică a textului dramatic, se cuvine a se pune — și în genere se și pune — și problema răspunderii celor ce selectează și, apoi, promovează scenic acel text dramatic. Această precizare la capitolul responsabilităților, în dezbaterile privind nivelul artistic actual al spectacolelor noastre și căile care pot duce la creșterea lui, ni se pare necesară. Pentru că ea pune pe primul plan — astăzi, cu o acuitate deosebită — o chestiune deseori discutată (tot pe plan teoretic — deși vag și superficial), dar, îndeobște, neglijată, ori birocratic (și statistic) înțeleasă pe plan practic: chestiunea relațiilor dintre autorii dramatici și teatre, a muncii teatrelor (a secretariatelor literare, a consiliilor artistice, a regizorilor și conducerilor de teatre) cu autorii.

Sîntem în al 16-lea an de teatru nou, realist-socialist. Aniversarea Eliberării a prilejuit, printre altele, consemnarea bilanțieră a cuceririlor teatrului românesc contemporan, sublinierea judicioasă a succeselor dobîndite pînă în prezent, înscrierea și promovarea creațiilor dramatice originale, a numeroaselor succese care și-au dovedit viabilitatea și care pot intra azi în fondul unui repertoriu permanent al teatrului românesc de după 23 August. Mișcarea noastră teatrală nu se poate însă opri la aceste succese. Ea pretinde, pentru o sănătoasă dezvoltare, noi lucrări dramatice originale, capabile să dea impuls înnoitor, potrivit cerințelor estetice sporite ale publicului, măiestriei scenice. Spectatorii așteaptă încă marea piesă a Eliberării, marea piesă a zilelor noastre, spectacolul fișnit din frămîntările creatoare ale poporului, ale constructorilor socialismului. Publicul e setos de cît mai multe și mai valoroase creații dramatice, în care să simtă vibrînd cu mare putere emoțională și agitatorică patosul eroismului constructiv, contemporan, în care să recunoască imaginile și care să-l înaripeze spre înălțătoarele perspective istorice-socialiste, către care năzuiește. De necesitatea scrierii unor atari piese, teatrul nostru este convins. Să recunoaștem însă că, pentru elaborarea lor, instituțiile noastre teatrale au făcut și fac încă prea puțin. E drept, pe masa secretariatelor literare, ca și în birourile conducerilor de teatru se află liste de autori, contracte și angajamente, vrafuri de piese solicitate ori venite întîmplător la lectură, referate, dis-

cuții proiectate, pe autorii, pe marginea pieselor lor. E neîndoios, iarăși, că în teatre nu e absentă preocuparea pentru stringerea legăturilor cu scriitorii dramatici. Preocuparea aceasta pare însă a se limita la aspectele, ca să zicem așa, cantitative ale muncii teatrelor cu autorii, la consemnarea ei statistic-administrativă. Dacă urmărim însă *spiritul* acestei munci, descoperim în foarte dese cazuri, dacă nu dezorientare, în orice caz, o stare de neîngăduită pasivitate, de expectativă, de lipsă de pasiune creatoare, ale cărei rezultate se traduc firesc prin lipsă de eficiență. Teatrele fac impresia că așteaptă (în baza unui contract rece, ori independent de vreun contract) să le vină de la sine piesele bune (ori să le fie trimise); că, în fața unor lucrări discutabile, se mulțumesc a semnala autorilor respectivi obiecțiile de cuviință, după care, pînă *vin* îndreptările cerute, *așteaptă* iarăși... Așadar, raporturi de expectativă, reci, pasive, nu de la colaborator la colaborator, ci parcă de la client la furnizor. Rezultatele se traduc, firesc, fie prin lipsă de eficiență în munca cu autorul; fie prin lipsă de continuitate și de siguranță în elaborarea repertoriilor fie prin caracterul funcționăresc al transpunerilor scenice și deci lipsă de eficiență *artistică* și a spectacolelor (și, ca urmare, prin amăgirea publicului, dacă nu îndepărtarea lui de teatru). În fața unor atari rezultate, teatrele — regizorii și ceilalți factori ai producțiilor scenice — sînt dispuse să caute și să găsească originea — cauzele — eșecurilor lor, exclusiv în valoarea artistică discutabilă a pieselor jucate, în lipsa de exigență artistică sau în lipsa de forță creatoare a autorilor cu care, pasămite, au „lucrat”... E vremea, socotim, ca în arta prin excelență colectivă pe care o slujesc, teatrele să caute a vedea dacă nu cumva vina eșecurilor lor artistice (ca și meritele succeselor lor) nu le revine și lor, cel puțin în egală măsură, ca și autorilor. Dacă nu cumva metoda pasivității și a expectativei n-ar trebui înlocuită, în munca teatrelor cu autorii, cu o metodă *activă*, creatoare, pasionată, animată de un *colectiv* cu un solidar simț de răspundere față de artă și față de consumatorul de artă : publicul...

Ne vine în minte discuția stenografiată de N. Gorceakov, în casa lui Stanislavski, în primăvara anului 1927. Se discuta despre... munca cu autorii și despre necesitatea unor noi lucrări dramatice închinată revoluției. „Am citit tot ce mi-a trimis P. A., toate scenariile (spune K. S. Stanislavski) ; mai mult încă, am citit și câteva lucrări literare scrise de autorii acestor scenarii. Nu încapă nici o îndoială că în ceea ce privește povestirile, nuvelele și romanele, ei sînt de o mie de ori mai puternici decît sînt în dramaturgie. Acest lucru este firesc și lesne de înțeles. Ei cunosc mai bine viața decît cunosc teatrul, arta dramatică, care are legile ei foarte specifice și nespuse de complexe. Va trebui să vorbesc despre aceasta în mod special cu ei”.

Întreaga discuție, în afara semnificației ei, pilduitoare pentru preocupările marelui om de teatru față de dramaturgia contemporană, are rezonanțe nespuse de semnificative pentru etapa actuală a activității teatrelor noastre. Cum pune problema Stanislavski, adresîndu-se colaboratorilor săi apropiați ? „În general, invitați pe toți scriitorii la teatrul nostru, la orice spectacol. Joacă noi dubluri într-un spectacol, invitați-i să le vadă. Are loc o serată a tineretului, autorii noștri să fie neapărat prezenți ! Încredințați-le cîte o muncă precisă în teatru, dați-le să citească piese, pentru a le cere sfaturi...”

Cum se „băteau” membrii consiliului artistic de la M.H.A.T. ca să nu-i piardă pe scriitorii în care presupuneau viitori dramaturgi ?

„N. M. Gorceakov : Lăsați-mi-l mie pe Kataev. Are niște nuvele minunate !... ”

I. S. Sudakov : Mie dați-mi voie să mă ocup mai temeinic de Vsevolod Ivanov... ”

P. A. Markov : Înseamnă că vom face o piesă din *Povestiri despre partizani*. ”

K. S. : *Eu aș risca în acest sens (s.n.)* ... În nuvela *Trenul blindat 14-69*, există o încordare dramatică foarte puternică...”

Știm cu toții că din „riscul” lui Stanislavski s-a născut o piesă care a intrat în fondul de aur al dramaturgiei sovietice, ca și un spectacol remarcabil, o pildă de spectacol realist-socialist intrat în toate antologiile teatrului sovietic. Ni se va spune poate că aceasta este un exemplu din istoria teatrului, cu valoare general didactică de interes teoretic documentar, cum, desigur, exemple din istorie rămîn colaborarea lui Shakespeare cu teatrul elizabethan, a lui Molière cu Comedia Franceză, a lui Cehov și Gorki cu Teatrul Academic de Artă. Iată însă că am fost cu toții în această stagiune martorii unor spectacole remarcabile, îndrăznețe, roade directe ale unei nemijlocite colaborări între un teatru și autori, roade ale unei politici teatrale pline de pasiune și partinitate pentru nașterea și dezvoltarea dramaturgiei. Venind în întîmpinarea scriitorilor, a obținut colectivul Teatrului Mossoviet

sucesele sale artistice, care marchează deopotrivă cu măiestria strălucitoare a realizărilor scenice, eficiența unui program ideologic și educativ, ancorarea temeinică în problematica majoră a contemporaneității. Spectacolele *Bătălie în marș* și *Zări necuprinse* nu s-au născut din corespondența politicoasă și plină de amabilități dintre secretariatul literar și autorii care au trimis la lectură niște manuscrise, nici din așteptarea răbdătoare sau iritată a unui răspuns din partea consiliului artistic. Teatrul a venit în întâmpinarea scriitorilor, sugerînd conflictul care-l interesa, forma dramatică corespunzătoare, expresia stilistică ce convenea cel mai bine profilului artistic al teatrului. Recenta și strălucita experiență a Teatrului Mossviet ne-a confirmat încă o dată că forța caracterului scenic al operei dramatice, claritatea mesajului se desăvîrșesc numai prin nemijlocita și strînsa colaborare a autorilor cu colectivul artistic.

În dramaturgia noastră, în ultimul timp, au apărut nume noi, piese noi, teme noi. Inegale ca valoare artistică și ca forță dramatică, noile piese vor să aducă în scenă multiplicitatea aspectelor realității socialiste, procesul de formare a conștiințelor în actuala etapă istorică. Fenomenul acesta de efervescență creatoare, de căutări ale expresiei dramatice menite să îmbrace un conținut nou revoluționar, este în plin avînt. Remarca lui Stanislavski se potrivește în mare măsură tinerilor noștri autori dramatici: „Ei cunosc mai bine viața decît cunosc teatrul“. Nu întîmplător se observă cum mulți din noii autori dramatici sînt de profesie zia-riști. Al. Mirodan, Dorel Dorian, C. Teodoru, Mariana Pîrvulescu au „intrat“ în teatru cu experiența și cunoașterea vieții, îndeosebi în calitatea lor de activiști ai condeului, de gazetari, cerînd însă teatrului să-i sprijine în mod deosebit, pentru cauza teatrului însuși. Cu promptitudine, cu pasiune și interes. Pasivitatea în care se complac unele teatre, așteptînd „să iasă ceva“ din vrafal de manuscrise de pe mese, nu va naște niciodată un spectacol valoros, menit să atragă și să pasio-neze publicul, să stimuleze climatul creator în sînul colectivului.

Inițiativa creatoare în munca cu autorii este un deziderat primordial, ce se impune cu necesitate mișcării noastre teatrale. Desigur, nu putem trece cu vederea că realizări îmbucurătoare s-au constatat în unele teatre. Teatrul Municipal a dovedit un interes susținut, acordat autorilor dramatici, debutanților ca și condeielor încercate. De aceea, Teatrul Municipal poate anunța cu mîndrie o stagiune formată aproape exclusiv din piese originale, pe teme contemporane. Și Teatrul Armatei se ocupă cu stăruință de zămislirea unor piese originale corespunzătoare profilului său specific. U putem trece cu vederea intenții asemănătoare, încununate de unele rezultate rodnice, la Teatrul Muncitoresc C.F.R. sau la teatrele de stat din Timișoara, Constanța, Satu Mare.

Prima scenă a țării, Teatrul Național „I. L. Caragiale“, dovedește de aseme-nea, de la sfîrșitul stagiunii trecute, înțelegere față de lucrul cu autorii. Activitatea desfășurată în această direcție e, în momentul de față, mai aplicată. S-a creat un cenaclu de literatură dramatică, s-au format comisii restrînse în cadrul consiliului artistic, cu sarcina de a duce la bun sfîrșit, împreună cu autorii, piesele ce prezintă interes și perspectiva de a deveni lucrări valoroase. Secretariatul literar a alcătuit liste de autori ce urmează a fi solicitați să scrie și cu care se va lucra în viitor. Vrem să nădăjduim că aceste proaspete și bune inițiative nu vor rămîne fără roade, că ele vor contribui la creșterea calității dramaturgiei noastre originale; că ele vor lăsa în umbra amintirilor neplăcute metodele de lucru pe care le definea indiferența și care lăsau nu de mult nerezolvate — vreme de peste un an — manuscrisele depuse de unii dramaturgi pe masa secretariatului literar sau a conducerii teatrului. Salutăm cu bucurie inițiativa Teatrului Național privitoare la noile forme de colaborare cu autorii debutanți (încredințați că teatrul nu va pierde din vedere necesitatea de a lucra mai departe și de a-și ține aproape și pe dramaturgii promovați de el). E semnul că există în teatru interes pentru lucrările lor, de a se apleca asupra lor, pentru a le aduce împlinirea artistică vrednică unei promo-vări scenice de valoare. Purtăm nădejdea că acest interes este însoțit și de pasiune tovarășească și creatoare. Căci, atîta timp cît va lipsi pasiunea față de dramaturgia originală, cît timp munca teatrelor cu autorii va avea un caracter cenușiu de obli-gație administrativă, dorința de a realiza marelui spectacol al zilei de azi nu va fi decît întîmplător împlinită. Marelui spectacol se va realiza numai în teatru; numai lucrînd cu autorul, se poate ajunge la textul generos, dorit și menit a da rezultate reale, nu formale. Cu asemenea împliniri de formă, cu asemenea reali-zări aparente, lipsite de adevăr artistic și eficiență educativă, bune doar pentru liste statistice, se pot mîndri destule teatre, chiar de la începutul acestei stagiuni.

S-a văzut, de pildă, din spectacolele recente ale unor teatre, că fixarea pripită asupra unor piese neîmplinite din punct de vedere artistic (deci și ideologic), precum și o prea superficială oprire a respectivelor teatre la munca pentru înlăturarea slăbiciunilor au dus la spectacole mediocre, confuze, derutante, pe bună dreptate criticate (*Din noapte spre zori* — Teatrul Armatei; *Descoperirea* — Teatrul Muncitoresc C.F.R.; *Noapți de august* — Teatrul „Nottara“), la irosirea muncii colectivului artistic. Lipsa de exigență a teatrelor în fața pieselor nefinisate, lipsa de fermitate și de perseverență în înlăturarea greșelilor și în îndreptarea neajunsurilor, duc la îndepărtarea publicului, la spectacole „unice“ sau cel mult de 2-3 ori reprezentate pe o stagiune. Și ce poate fi mai dureros pentru un teatru, pentru un colectiv care a muncit cu conștiinciozitate, a depus eforturi, a cheltuit energie — și desigur sume însemnate de bani — decât să vadă cum, după câteva spectacole, costumele și decorurile sînt depozitate la magazine, rebutate, odată cu spectacolul care nu poate, nu se mai lasă a fi programat? Aceasta nu este decît consecința firească a unei munci întîmplătoare, lipsită de orientare și de perspectivă, lipsită de profunzime și de obiectiv, a teatrului cu dramaturgul. Uneori, asemenea rezultate apar de pe urma atitudinii îngăduitoare față de caracterul schematic al unor lucrări dramatice, decretate „valabile“, pentru că „atacă o temă importantă“ dar în fond condamnabile, cu atît mai mult cu cît tema importantă este compromisă dacă încapă în cadrele unei reflectări dramatice certate cu arta. Acceptarea pripită a unor lucrări, cedarea în fața insistenței unor dramaturgi zoriți să-și vadă cît mai degrabă textul pe scenă, duc de asemenea la spectacolele cenușii, a căror eficiență artistică negativă reclamă, după premieră, refaceri succesive, fapt care compromite de data aceasta atît pe dramaturg cît și teatrul respectiv, fără a mai pune la socoteală eventualitatea că asemenea reparații pe parcurs sînt îndeobște precare și rareori cu adevărat salutare. Așa s-a întîmplat cu ultima piesă a lui Teofil Bușecan, *Dialog în parc*, sau cu *Descoperirea* lui Everac. Să nădăjduim că munca pentru refacerea *Noapților de august*, la care țin deopotrivă autorul ca și Teatrul „Nottara“, va avea roade bune. Să mai nădăjduim că teatrele vor evita de acum încolo asemenea prilejuri de refacere.

O altă atitudine, aparent opusă lipsei de exigență dar în fond dovedind și ea indiferență față de soarta dramaturgiei originale — și a artei teatrale ca atare — este „exigența“ pînă la anulare, respingerea fără drept de apel, prin sentințe categorice, manifestată de unele teatre în fața unor scrieri dramatice. Departate a arăta exigență, asemenea atitudine denotă adesea teamă, lipsă de răspundere, dacă nu lipsă de competență în organizarea și ducerea la bun sfîrșit a muncii cu autorul.

Prea puține sînt eforturile depuse de teatre pentru obținerea pieselor dorite de ele. Prea puțină pasiune și avînt depun secretariatele literare, pentru această cauză vitală în dezvoltarea teatrului nostru. Munca secretariatelor literare se mîrginește, de cele mai multe ori, la lectura mecanică a manuscriselor, la notarea unor observații mai mult sau mai puțin formale și la transmiterea acestora — sec și cu argumentare îndoielnică — către autori. În consiliile artistice se iau uneori în considerație, mai ales piesele care oferă roluri pentru unii sau alții dintre actorii membri ai respectivelor consilii. De foarte multe ori, constatăm și o totală lipsă de concordanță între activitatea secretariatelor literare și cea a conducerilor teatrelor (respectiv, a consiliilor artistice).

Caracterul îndrumărilor teatrului, la rîndul lui, necesită o analiză temeinică. Doi tineri autori, relatînd despre colaborarea lor cu Teatrul „Nottara“ (colaborare fructuoasă și pozitivă pînă la ora actuală), au făcut o remarcă pe care o considerăm aptă de a fi generalizată: „Îndrumările teatrului se referă în general la caracterul «tehnic», să spunem scenic al piesei. Cît despre obiecțiile la conținut, ele au fost mai puține... Oamenii din teatru nu cunosc viața!“ Într-adevăr, în ce măsură secretarii literari, regizorii, actorii pot da sugestii serioase, vrednice a fi luate în seamă, menite să îmbogățească o piesă despre, bunăoară, viața oamenilor de pe șantierul unei hidrocentrale, ori despre frămîntările unor mineri sau aspirațiile unor țărani din regiunea Constanța colectivizată, dacă ei nu cunosc acești oameni și realitățile în care aceștia trăiesc, decît din relatările presei scrise ori radiodifuzate? Vera Mareșkaia, da. Ea a putut să-i sugereze lui N. Vîrta un spor de trăsături de caracter eroinei din *Zări necuprinse*, trăsături menite să facă mai semnificativ și mai viu universul spiritual al Rakitinei — secretar raional de partid. Căci actrița sovietică cunoaște îndeaproape pe eroii rolurilor sale.

Pretindem factorilor răspunzători din teatre, străduința de a cunoaște profund, temeinic, realitățile și oamenii zilelor noastre — așa cum o pretindem scriito-

rilor. Altfel, cum poate veni teatrul în întâmpinarea dramaturgilor, în întâmpinarea publicului, cum poate ajunge el să oglindească realitatea și perspectivele realităților noastre? Pentru ca în piesele noastre să răsune limpede, emoționant, mesajul conștiințelor socialiste, pentru ca perspectiva clară a viitorului să apară hotărâtoare, pentru ca spectacolul să-i uimească pe constructorii socialismului — cum dorește tot Horea Popescu — prin artă și adevăr artistic, prin profunzime spirituală și strălucire scenică, teatrele (adică: regizori, actori, artiști-scenografi, secretariate literare, consilii artistice, conduceri) trebuie să-și concentreze eforturile în elaborarea prealabilă și în comuniune de muncă cu autorii, a unui text cu însușiri capabile să genereze asemenea virtuți. Desigur în munca teatrelor cu autorii se impune un întreg și vast program de măsuri organizatorice, de inițiative, personale și colective. Dar ele nu se vor traduce în creații dramatice decât în măsura în care această muncă va conține pasiune, exigență, avânt creator. Teatrele, adică conducerea respectivă, consiliul artistic și secretariatele literare, trebuie să ajungă a fi primele în măsură să-și dea seama dacă lucrările dramatice prezentate, la care lucrează și pe care vor să le reprezinte, corespund intențiilor ideologice și artistice ale programelor lor de activitate, dacă sînt înzestrate cu forța educativă necesară, dacă tema și realizarea lor artistică pot trezi interesul publicului și vor fi în măsură să-i stimuleze preocupările. Numai în acest chip, teatrele vor ajunge — și cu simțul întregii lor răspunderi față de textul dramatic — la o adevărată și plină de perspective etapă de creștere a valorii artistice a realizărilor lor scenice.

Stagiunea în curs trebuie să marcheze această creștere a valorilor artistice în teatrul nostru. Nu ne îndoim că avîntul spre acest stadiu va porni — pretutindeni pe întreaga rețea a teatrelor noastre —, de la sporirea coeficientului de exigență nu numai față de lucrările dramatice, dar și față de munca pentru desăvîrșirea artistică a respectivelor lucrări dramatice.

